GEORGE MENIUC VS TATIANA GĂLUȘCĂ: REGĂSIREA SPIRITUALĂ PRIN FOLCLOR

Tatiana BUTNARU

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, Chișinău

Rezumat. În articolul de față este dezvăluită colaborarea lui G. Meniuc cu Tatiana Gălușcă pe tărâmul cuvântului artistic, ceea ce l-a determinat să pătrundă mai temeinic în universul spiritualității populare, să ajungă la „o sinteză dintre geniul anonim și valoarea individuală”, oferindu-i noi posibilități de resurrecție în modulațiile codului estetic al poporului, a eticii sale multisecolare de viață. Odată ce „lumea asta e o transpunere în mit, vis de care are nevoie omul”, sugestie vehiculată de T. Gălușcă, G. Meniuc a reușit să sintetizeze niște imagini poetice, ce se redimensionează în conformitate cu straturile arhaice ale mentalității populare, acestea fiind dirijate de o logică mitică interioară, de resorturi și stări sufletești deosebite. Reprezentările populare și toposurile folclorice prefigurează în viziunea lui G. Meniuc un mediu tradițional, omniprezent în mai multe versuri, determină aprofundarea anumitor aspecte ale realității artistice curente. Dialogul G. Meniuc vs T. Gălușcă, colaborarea lor sufletească pe tărâmul creației artistice a devenit un frumos exemplu de comunicare spirituală, „o creangă de aur” menită să dăinuie dincolo de hotarele existenței terestre.

Cuvinte-cheie: *Toposuri folclorice, sugestie mitică, dialog spiritual, orientare estetică, element convențional, mentalitate populară, analogie metaforică.*

Abstract. This article reveals George Meniuc's collaboration with Tatiana Gălușcă on the realm of the artistic word, which has led them to penetrate more deeply into the universe of folk spirituality, to reach “a synthesis of anonymous genius and individual value” by giving them new possibilities of resurrection in the modulation of the aesthetic code of the people, of their ethics, multisecculate of life. Once “this world is a transposition into the myth, a dream that man needs”, a suggestion conveyed by T. Gălușcă, G. Meniuc managed to synthesize some poetic images, which are resized according to the archaic layers of the popular mentality, these being driven by an inner mythical logic, springs and special states of mind. Folk performances and folkloric tops predict a traditionally omnipresent environment in several writings, which determines the deepening of some aspects of the current artistic reality. The dialogue between G. Meniuc and T. Gălușcă, their soul collaboration on the realm of artistic creation has become a beautiful example of spiritual communication, „a golden branch” meant to survive beyond the boundaries of terrestrial existence.

Keywords: *Folkloric topos, mythical suggestion, spiritual dialogue, aesthetic orientation, conventional element, popular mentality, metaphorical analogy.*

Afirmat în literatură la o răscruce a istoriei, „printre florile de pârlăoagă” a Basarabiei, G. Meniuc avea să aprofundeze destinul unei generații de scriitori, pentru care folclorul devenise un factor primordial în afirmarea sa artistică, în procesul de modelare a individualității scriitoricești. Mărturisirea lui Gr. Vieru „Într-un fel generația noastră este folclorică”, iar „creația populară orală a exercitat o influență covârșitoare asupra noastră” (Saca, 1976, p. 207), constituie profesiunea de credință a unei pleiade de oameni de creație, pentru care folclorul semnifică un tezaur spiritual, este o resurrecție în modulațiile codului estetic al poporului, a eticii sale multiseculare de viață. Colaborarea cu folclorista T. Gălușcă l-a determinat să pătrundă mai temeinic în universul spiritualității autohtone, să ajungă la „o sinteză dintre geniul anonim și valoarea individuală” (Teodorescu, 1983, p. 70), creând „o poezie de o certă vibrație originală, ale cărei rădăcini și a cărei forță de audiență se explică prin apartenența la universul de gândire și simțire al poporului” (Teodorescu, 1983, p. 70). Făcând abstracție de vicisitudinile timpului, în care a activat G. Meniuc, el a revenit la „uneltele sale”, anume, datorită surselor de inspirație folclorică, ceea ce i-a oferit noi posibilități de afirmare scriitoricească, de purificare și înnoțire spirituală, pentru aprofundarea unui vast bagaj intelectual, cu orientare spre valorile culturii europene. Voluptatea simțirii folclorice, stihia datinilor, credințelor populare s-au infiltrat organic în opera sa, a constituit un imbold creator și, în același timp, o sursă sigură de reconfortare spirituală. Or, așa cum se destăinuia G. Meniuc, prietenei sale din tinerețe T. Gălușcă: „...am avut norocul să cunosc prin tine bogățiile spirituale ale poporului, și multe lucrări ce le-am scris pe vremuri au fost influențate de limba folclorului. Elementul convențional de care este plină arta populară mi-a folosit enorm” (Meniuc, 2010, p. 109). Poezia și folclorul s-au contopit în intuiția artistică a lui G. Meniuc și s-au manifestat spre o cunoaștere mai profundă a tainelor existențiale ale universului, l-au orientat spre o înaltă cultură estetică, strâns legată de tradiție, dar orientată spre viziuni monumentale, spre o sintetizare a valorilor spirituale ale omenirii, întrucât după propria lui mărturisire, „fără folclor nu există o artă mare” (Meniuc, 2010, p. 98).

Odată ce „lumea asta e o transpunere în mit, vis de care are nevoie omul” (Meniuc, 2010, p. 181), sugestie vehiculată la rândul ei de T. Gălușcă, ea își va găsi expresie prin niște eresuri populare cu „solomonari..., urmele străvechilor magicieni care prin puritate, forță spirituală și puterea cuvântului stăpâneau natura,... alungau norii..., își măsurau puterile prin strigături, vorbe meșteșugite” (2010, p. 181). Metaforic vorbind, din această „căruță de folclor” (2010, p. 111), culeasă și oferită cu discreție de T. Gălușcă, poetul a reușit să sintetizeze niște imagini artistice, ce se vor redimensiona în conformitate cu straturile arhaice ale mentalității populare, acestea fiind dirijate de o logică mitică interioară, de niște resorturi și stări sufletești deosebite. Opinia vehiculată de T. Gălușcă este expusă în directă legătură cu

reprezentările populare și toposurile folclorice din tradiția autohtonă, care luate toate împreună vor prefigura un mediu tradițional, omniprezent în mai multe scrieri ale lui G. Meniuc, ceea ce demonstrează „variabilitatea materiei în timp și spațiu”, determină aprofundarea anumitor aspecte ale realității curente, cu deschidere spre multiple dimensiuni ontologice și existențiale. Toposurile folclorice, omniprezente în viziunea artistică a lui G. Meniuc, se manifestă într-o orientare conceptuală, etică, estetică, gnoseologică și capătă un caracter arhetipal, așa cum vedem din lectura mai multor scrieri.

Calea pe care o parcurge eroul liric a lui G. Meniuc de la rezonanțele tragice ale „naufragiului” sufletesc până la solitudinea mioritică din Balada șarpelui de casă îi permite să valorifice noi zone ideatice, să dezvăluie o realitate conceptual-artistică de factură baladescă, cu deschidere spre rolul protector al unor simboluri și arhetipuri mitice. Semnificația magică a acestora deține o funcție de mediere a situațiilor dramatice, se condensează în efluviul unui lirism reconfortant.

„Nu uitați șarpele de sub talpa stânei.
El veghează asupra turmei, în luncă.
Și cârligul, bâta cioplită frumos.
Cu cap de balaur, la capăt întors.”

(G. Meniuc, *Balada șarpelui de casă*)

Metaforele și imaginile artistice au deschidere către un spațiu de valori circumscrise într-o lumină inițiativă, fiind orientate spre estimarea unor sensuri primordiale, cu un substrat mitologic străvechi. Așadar, „șarpele casei, după sugestia unor folcloriști, are funcția de spirit protector al spațiului domestic, de garant al norocului și viitorului casei” (Coman, 1996, p. 100), iar „dacă pleacă șarpele sau e omorât, precizează în altă parte și T. Gălușcă, moare turma” (Meniuc, 2010, p. 189).

Văzut în dimensiunile descriptive ale imaginației populare, așa cum și-a găsit expresie în unele texte folclorice culese și înregistrate de T. Gălușcă, toposul șarpelui poartă un caracter sincretic, el devine expresia unui concept existențial, este „un model simbolic în concepțiile și reprezentările arhaice despre univers”, „un arhetip al ambiguității specifice tuturor simbolurilor fundamentale și o ilustrare vie a anulării sau contopirii contrariilor în gândirea arhaică” (Evseev, 1999, p. 180). Epizoadele descrise într-o baladă din volumul semnat de T. Gălușcă, I. Nicola Folclor român din Basarabia, ediție îngrijită de Gr. Botezatu și T. Colac, se manifestă printr-o semnificație arhetipală și relevă tendința de a contura o lume neordinară, contradictorie prin însăși esența ei. Voinicul înghițit sau sugrumat de șarpe, „Jumătate l-o mâncat,/ Jumătate nu-l mai poate,/ De cuțate ascuțite,/ De curăle arămite” (Gălușcă, Nicola, 1999, p. 600), este împlinirea blestemului matern, iar prin analogie metaforică, se poate subînțelege fatalitatea existenței umane, aflată

sub puterea malefică a destinului. Soarta omului este prefigurată în șarpe, „fiecare om are șarpele său” (Ferber, 2001, p. 99), care în cele din urmă îi devoră existența. Resemnarea celui „înghițit de șarpe”, adică, aflat sub puterea nefastă a destinului, este de sorginte mioritică și oferă noi orizonturi de înțelegere a lumii.

În poezia de Sub cer de G. Meniuc „se despletește părul ca șerpilor pe jos în furtună”, ca să se dizolve „într-o emoție universală”, iar „crengile au febră ca șerpilor-n asfințit”. La un anumit moment, pare că întreg universul este invadat de șerpi, ca în cele din urmă, autorul să contureze o stare de coșmar existențial.

„Tot pamântul e înnoptat de privirea lor,
Toată padurea e plină de șerpi.
Crengile se zbat, șoptesc, înțepă și râd ca șerpilor
Și părul e șarpe. Și vântul e șarpe.”

(*Șerpilor*)

Critica literară întrevăde în situația poetică descrisă o primejdie, un avertisment în legătură cu „strecurarea nestăvilită și periculoasă – prin lucruri – a Răului către Om” (Dolgan, 1974, p. 89). Receptarea artistică a acestui fenomen poate fi interpretată prin prisma mai multor puncte de vedere, care vor depăși situația malefică prefigurată mai sus. Folcloriștii au încercat nu o singură dată să explice simbolismul șarpelui și să-l încadreze în „granițele dintre materie și spirit” (Evseev, 1999, p. 180), să-l prezinte drept „o întruchipare a materiei primare, a pământului și a apei, a amestecului dintre fenomenele naturii” (1999, p. 180). Mitologia șarpelui aprofundează o tematică complexă, găsindu-și expresie într-o polaritate existențială specifică, ne orientează spre niște simboluri arhetipale apropiate de „viziunea prin suflet a unui fenomen primar” (Bălăeț, 1979, p. 35). În ultimă instanță, toposul șarpelui relevă o realitate fabuloasă și se impune prin necesitatea de a explica originea fenomenelor din natură, este imboldul spre sâmburele generator al universului. Ghidat de o experiență expresionistă, G. Meniuc creează o zonă arhetipală, cu semnificații magice și conotații mitice individualizatoare. Chiar și elementele celeste capătă asociația unui șarpe, ca să se coaguleze printr-un joc al imaginației simboliste, ceea ce-l determină pe autor să surprindă în acest arhetip mitic un mediator dintre cer și pământ. Diferențele de funcționalitate și inițiere mitologică prevăd niște mutații interioare, care se produc în sfera imaginarului artistic. De aceea, arhetipul șarpelui, în cele din urmă, capătă o încărcătură cosmică, el devine un simbol al unor dimensiuni ancestrale, care influențează în permanență universul.

Balada șarpelui de casă de G. Meniuc este o scriere de inspirație mitică, unde „cel nelumit, nescos la nuntă”, „astrucat în câmpia largă”, este încadrat într-un „salt ontologic” cauzat de un ritual magic. Are loc esențializarea unor stări sufletești cu

deschidere spre o problematică complexă, în conformitate cu un stereotip de credință populară binecunoscut. Poetul explorează înțelesurile filosofice ale mioriticului și creează un sistem de simboluri tradiționale, de o nuanță specifică. Trecând peste aspectul de suprafață ale ființării lui pământeste, drama existențială a omului este plasată într-o lume selenară, superioară în esența ei. El este ocrotit de stihiiile naturii, de „raza soarelui”, ce se identifică cu ochii șarpelui, așa cum vedem într-un text baladizat cules într-un context etnologic din regiunea Odessa:

„Colo-n vale într-o gradină
Se zărește o lumină, mumă,
Parcă-i raza soarelui, mai,
Dar nu-i raza soarelui,
Ci sunt ochii șarpelui, mumă.”

(AF AȘM, 1968, f.43).

Recuperarea straturilor mitice are loc la G. Meniuc în funcție de caracterul arhetipal al imaginilor folclorice, oscilează de la viziunea mitică spre cea metafizică, spre o concepție apropiată de miezul filosofiei populare. Privirea inițiatică a șarpelui este „raza” prelinsă „din ochii lui înțelepți” peste „numele meu de mocan, pe care/ Soarele l-a scris, ploile l-au plâns”. Sunt dezvăluite noi dimensiuni ale cunoașterii umane, unde legătura dintre om și univers se manifestă într-o procesualitate infinită. Viziunea modernă a versului, ținuta intelectuală și metafora elegantă aprofundează sensibilitatea unui temperament viguros, de o înaltă măiestrie artistică.

Expresie a unei vaste culturi scriitoricești, poezia lui G. Meniuc din anii '60-'80 asimilează deopotrivă atât elementele livrești, cât și cele din tezaurul spiritualității autohtone. Universul creației sale se regăsește în bogăția de gândire și simțire românească, înțelepciunea poporului, concepția despre perenitatea mitului său existențial. G. Meniuc își revigorează lirismul din perspectiva unei noi viziuni estetice, manifestată prin lărgirea orizonturilor ei spirituale și general-umane, prin pregătirea unei conștiințe artistice cu orientare despre universalizarea valorilor. El creează o poezie care pe măsura avansării sale în timp, prin democratizarea mijloacelor de investigație artistică, prin aprofundarea valorilor și semnificațiilor estetice, le substanțializează, le trece îndelung prin substraturile creativității populare. „Rădăcinile creației lui G. Meniuc, scrie acad. M. Cimpoi, stau înfipte adânc în colinde și balade, în reprezentările populare (adică în arhetipurile mitice), iar vârfurile ei le găsim înălțate semeț „în aerul distins al culturii universale...” (Cimpoi, 2004, p. 315).

Volumele de versuri *Vremea lerului*, *Versuri alese*, *Florile dalbe*, *Toamna lui Orfeu* confirmă justetea aserțiunii de mai sus și se prezintă drept niște opere de sinteză, anunță regăsirea de sine a lui Meniuc prin intermediul creației populare. *Vremea lerului* este timpul mitic, încărcat de semnificația unui aer

sacral, de o nostalgică îngândurare în fața problemelor existențiale. Este vremea meșterului din baladă, care încearcă să „reînnoade” firele întrerupte ale unui reflux poetic interior, ca să se mențină în dimensiunile spațiului matrice „între pământ și cer, în uitare”, e „un spațiu etern” al viselor și speranțelor creatoare intuite „prin confundarea în el însuși și prin întâlnirea meditației și contemplației interioare” (Bomher, 1994, p. 1).

Florile dalbe este metafora ce determină sincronizarea lui G. Meniuc cu poezia universală, dar și cu sugestia mitică din colindele strămoșești. Odată ce Florile răului de Baudelaire se impun printr-o antinomie mitică, ceea ce-l determină pe eroul liric să coboare din „eternele grădini ale paradisului”, în purgatoriul suferințelor umane, G. Meniuc, din contra, printr-o dezinvoltură romantică, încearcă să profileze niște acorduri domoale ale melosului popular:

„Sculați, zorilor pe rouă,
Mânați oile împroor.
Sculați păsări mățătele,
Ciripiți pe crăcurele,
Sculați, ciute și cerboane,
Iarba-i otova-n poiană...”

(Colind de băiat)

Toamna lui Orfeu continuă experiența artistică din Florile dalbe, indicând cu mai multă pregnanță revigorarea spiritului poetic, relevă calea de suprapunere a surselor de inspirație mitică cu resorturile poeziei moderne. Simbolul mitic al creatorului este recuperat dintr-o perspectivă insolită, el este artistul marcat de povara propriului destin, predispus sacrificiului prin creație. Mitul lui Orfeu devine o parte integrantă din concepția despre lume a scriitorului, un imbold creator pentru realizarea unor scrieri unde „noțiunile tradițional-modern, împrumut-interpretare originală vor fi subordonate noii sinteze ca fapt artistic de neconfundat” (Cesereanu, 1966, p. 495).

Fascinația mitului orfic din creația lui G. Meniuc este opus determinismului curent al vieții materiale, el este invocat de scriitor „pentru a spori expresivitatea propriilor idei, ca Blaga cu Meșterul Manole, Camus cu Sifif sau Freud cu Oedip” (Wald, 1992, p. 7). G. Meniuc problematizează chipul artistului, îl ridică la rang de generalitate, de cunoaștere a adevărilor primordiale. Predispus spre afirmarea propriei identități creatoare, eroul lui G. Meniuc este determinat de o „sfâșiere” lăuntrică, de o răvășire sufletească. Astfel, într-o poezie din anii 80, autorul își revendică trăirile printr-o ambiguitate simbolică, iar dispariția iubitei este redată prin intermediul unor acorduri elegiace venite prin vocabula folclorică:

„Tu erai demult plecată în lume,
Grierii amuțiră și ei în grădină,

În solitudinea nopții vedeam cum răasai,
Din iarbă, din aer, din valuri.”

(*Toamna lui Orfeu*)

Regăsirea interioară are loc prin chemarea amintirii, care anihilează sentimentul despărțirii, orientând personajul liric spre redimensionarea artistică a trăirilor și aspirațiilor sufletești „spre elegia singurătății sale fără leac” (Meniuc, 2010, p. 19), unde:

„Pierdute dalbe salbe, brățări ca să le poarte
Frumoasa mea din Deltă, în luntre de pescar
Fiorul lor ca roua s-a scuturat departe
La cercănaș de lună, la bouri de hotare.”

(*Cântec de dor*)

Este, de fapt, o meditație despre curgerea dureroasă a timpului și statornicia sentimentelor umane, despre permanentizarea valorilor general-umane. Acordurile elegiace și sentimentul mistuitor al iubirii imprimă poeziei un aer demonic, o reverie eminesciană. Versul lui G. Meniuc, despovărat de finalitate, devine în cele din urmă „o stare de sine și în sine”, pentru a exprima ideea de regăsire sufletească, de sfidare a convențiilor existențiale impuse de realitatea durută. Invocarea iubitei pierdute într-un spațiu atemporal are loc printr-o dimensiune mitică, acolo unde viața și moartea, dragostea și suferința, amurgul și lumina, se condiționează reciproc.

G. Meniuc își revendică trăirile, stările sufletești în conformitate cu o viziune artistică arhetipală, iar vibrațiile folclorice vor deveni, în același timp, și o modalitate de comunicare erotică. Or, așa cum ne sugerează scriitorul în paginile sale de corespondență către T. Gălușcă, „frumoasa... din Deltă, în luntre de pescar” „este o fărâamă din tine”, cu alte cuvinte, este nenumită, dar omniprezenta și „neuitata iubită”, (2010, p. 143), pe care eroul liric o dorește într-un moment de intensă efervescență lăuntrică și o va regăsi anume prin intermediul sugestiei folclorice, dincolo de hotarele veșniciei. Or, „această mare iubire, după cum scrie în altă parte G. Meniuc, a lăsat o urmă adâncă în creația mea...” (Meniuc, 2010, p. 99), iar „curățenia ta sufletească, cuvintele tale calde, luminoase, pline de viață m-au însuflețit în existența mea tristă...”, așa cum „...suflul viu al creației populare ... mi-a fost foarte necesar” (Meniuc, 2010, p. 99).

La rândul ei, T. Gălușcă își exteriorizează gândurile prin niște mărturisiri pline de tandrețe, gingășie, dar și printr-o evidentă profunzime a sentimentului trăit, rar întâlnit în literatura noastră. Trăirile nuanțate, vibrațiile sufletești copleșesc prin intensitate și parcă sunt smulse din adâncurile simțirii populare, ele redau „zvârcolirea sufletească a omului” (Rusu, 1967, p. 32) și nostalgică lui îngândurare în fața trecerii ireversibile. Aceste „clipe sfinte” se profilează aidoma unui zbor prelung de pasăre, „din mâinile tale zboară o pasăre nemaivăzută” (Meniuc, 2010,

p. 99), scrie G. Meniuc, ca să scruteze depărtările, să ne aducă la „ora risipită-n veșnicii”, pentru ca dincolo de ea să răsune dureros de viu niște confesiuni tulburătoare, încadrate în tendința de exteriorizare a unui „sentiment total, abisal, ireversibil, în stare de cele mai sublime momente de elevație”, dar și de „catastrofele cele mai dureroase” (Fochi, 1988, p. 15), așa cum vom sesiza în continuare din relatările ce urmează: „Prieten al frumosului, al profunzimilor limbii și vieții ce dai cuvintelor ca un meșter faur, cât te admir! Citesc și recitesc și mă minunez de ce poate elabora sufletul tău mare” (Meniuc, 2010, p. 187). Întrevedem o comuniune sufletească, ce este marcată de niște dimensiuni atemporale, făcând abstracție de convențiile timpului istoric: „Noi nu ne vom întâlni, eu voi muri, dar vorbele noastre se vor întâlni”, „...se vor întâlni, hăt departe” (Meniuc, 2010, p. 98). Chiar dacă „Prutu ista ni disparti” (Gălușcă, Nicola, 1999, p. 202), așa cum s-a întâmplat pe mulpătimitul pământ al Basarabiei în răstimp de mai multe decenii, folclorul și poezia le-a determinat existența printr-o stare de regăsire spirituală totală, întru contemplarea lăuntrică a esențelor primordiale ale trecerii omului pe pământ. Or, dialogul G. Meniuc vs T. Gălușcă, colaborarea lor pe tărâmul creației artistice a devenit un frumos exemplu de comunicare sufletească, „o creangă de aur care va luci în sine, în afară de timp” (Sadoveanu, 1976, p. 191), menită să dăinuie dincolo de hotarele existenței terestre.

Referințe bibliografice:

1. AF AȘM, 1968, ms. 178, f. 43, Frecăței (Limanscoe), Reni – Odesa, inf. A. Bunulu, culeg. Gr. Botezatu.
2. BĂLĂEȚ, Dumitru. *Eterna regăsire*. Craiova: Editura Cartea Românească, 1979.
3. BOMHER, Noemi. *Mit și mitologie eminesciană*. Iași: Editura Virginia, 1994.
4. CIMPOI, Mihai. Prefață. În: *George Meniuc. Interior cosmic*. Chișinău: Editura Litera – Internațional, 2004.
5. COMAN, Mihail. *Bestiarul mitologic al românilor*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996.
6. CESEREANU, Dumitru. *Arghezi și folclorul*. București: Editura pentru Literatură, 1966.
7. DOLGAN, Mihail. *Metafora poetică și semnificațiile ei în poezia sovietică moldovenească*. Chișinău: Editura Știința, 1974.
8. EVSEEV, Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri literare*. Timișoara: Editura Amarcand, 1999.
9. FERBER, Mikail. *Dicționar de simboluri literare*. Chișinău: Editura Cartier, 2001.
10. FOCHI, Adrian. *Valori ale culturii populare române*. București: Editura Minerva, 1988.

11. GĂLUȘCĂ, Tatiana, NICOLA, Ioan. *Folclor român din Basarabia*. Chișinău: Î. E. P. Știința, 1999.
12. MENIUC, George. *Pagini de corespondență*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Elena Țau. Chișinău: Editura Grafema Libris, 2010.
13. RUSU, Liviu. *Viziunea lumii în poezia noastră populară*. București: Editura pentru Literatură, 1967
14. SACA, Serafim. *Aici și acum: 33 confesiuni sau confesiuni de credință*. Chișinău: Editura Literatura artistică, 1976.
15. TEODORESCU, Alexandru. *Lucian Blaga și cultura populară românească*. Iași: Editura Junimea, 1983.
16. SADOVEANU, Mihail. *Creanga de aur*. București: Editura Minerva, 1976.
17. WALD, Hendri. Laicizarea miturilor. În: *România literară*, 1992, 12-18 august.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 *Contexte socioculturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)*, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al MEC.